



UMEÅ UNIVERSITET

Dnr FS 1.5-518-26
Ert dnr Ju2026/00351

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
kopia: ju.L5@regeringskansliet.se

Remissyttrande över SOU 2026:10 Ökade möjligheter till tillgångsinriktad brottsbekämpning

Juridiska institutionen vid Umeå universitet har haft uppdraget att bereda Umeå universitets remissyttrande över betänkandet SOU 2026:10 Ökade möjligheter till tillgångsinriktad brottsbekämpning. Remissvaret har utarbetats av docent Mattias Hjertstedt, universitetslektor Lena Landström samt universitetsadjunkt och tidigare åklagare Fredrik Karlsson.

Sammanfattning

Juridiska institutionen är positiv till den översyn som har gjorts och till att beslagsreglerna görs tillämpliga för alla typer av egendom. Mot bakgrund av den utvidgning av möjligheten till beslag som förslagen innebär bör en fortsatt översyn göras, där särskilt frågor om behovet av rättssäkerhetsgarantier övervägs. Det finns därtill synpunkter rörande detaljerna i vissa delar, som framgår av den fortsatta framställningen.

Förutom en inledande övergripande kommentar följer yttrandet de olika rubrikerna i betänkandet.

Allmänna synpunkter

Juridiska institutionen ser positivt på att regelverken ses över och den översyn som har gjorts i betänkandet. Förslaget innebär utvidgade möjligheter till beslag, där även den krets av personer som – direkt eller indirekt – drabbas av beslag kan bli vidare. Det är inte möjligt att i alla delar överblicka i vilka situationer beslag kan komma att aktualiseras och därmed konsekvenserna av förslaget. Utvidgningen ses som ett angeläget allmänt intresse, eftersom det kan förstärka effektiviteten i brottsbekämpningen. Samtidigt väcker utvidgningen frågan om rättssäkerhetsintressena är tillräckligt beaktade i betänkandet.

Mot bakgrund av lagförändringarna är det därför angeläget att fortsatta översyner och överväganden görs. Vi vill särskilt lyfta fram att med vidgade möjligheter att använda tvångsmedel behöver också rättssäkerhetsgarantier beaktas och ses över, särskilt som beslag kan pågå under lång tid och även riktas mot icke misstänkta personer. Det är angeläget att särskilt överväga tidsfrister för hur länge förverkandebeslag får fortgå, reell och effektiv



UMEÅ UNIVERSITET

Dnr FS 1.5-518-26
Ert dnr Ju2026/00351

möjlighet till domstolsprövning (vilket förutsätter tillgång till juridiskt biträde för icke misstänkta) samt frågor om ersättning för rena förmögenhetsskador.

Det bör införas en utvidgad beslagsbestämmelse (avsnitt 3.2.4)

Juridiska institutionen är positiv till att beslagsreglerna görs tillämpliga för alla typer av egendom. Bestämmelsen torde genom denna förändring bli enklare att tillämpa än den nuvarande ordningen med beslag och penningbeslag som två olika tvångsmedel. Beslagsreglerna blir också mer kongruenta med instituten kvarstad och förverkande.

Samtliga beslag bör kunna bestå till laga kraft (avsnitt 3.3.8)

Juridiska institutionen motsätter sig förslaget att samtliga beslag som huvudregel ska bestå till laga kraft och instämmer i det särskilda yttrande som avgetts av docent Gustaf Almkvist (betänkandet s. 1311–1313).

Den förslagna huvudregeln resulterar sannolikt i att beslag slentrianmässigt består även i situationer där ingendera parten avser att överklaga domen. Detta kan leda till oskäliga resultat, särskilt mot bakgrund av att förslagets utvidgade möjligheter till beslag omfattar en mängd typer av egendom, där konsekvenserna av att beslaget består kan drabba den enskilda väldigt hårt. Eftersom det i nuläget är svårt att överblicka alla de situationer där beslag kan aktualiseras och de konsekvenser det kan medföra, bör en sådan huvudregel i vart fall inte införas utan ytterligare utredning.

Förhandlingar om beslag bör inte alltid krävas (avsnitt 3.4.5)

Juridiska institutionen är positiv till att det införs en uttrycklig bestämmelse om att den som berörs av ett beslag ska informeras om rätten att få beslagsbeslutet prövat av domstol. Detta är något som JO sedan länge ansett bör göras (se JO 1975/76 s. 132), men som inte alltid torde ske i praktiken.

Däremot finns synpunkter rörande den närmare utformningen av bestämmelsen om underrättelseskyldighet vid beslag i 27 kap. 11 § rättegångsbalken (betänkandet s. 1215). Bestämmelsens första stycke första mening är begränsad till att gälla när den som drabbas av beslaget *inte är närvarande*. Det anses underförstått att den som är närvarande får denna information vid tidpunkten för beslaget men i praktiken kan det förekomma att sådan information inte alltid ges. Vi föreslår därför att första stycket första meningen formuleras om och att hela stycket görs tillämpligt för alla som beslag sker från.



UMEÅ UNIVERSITET

Dnr FS 1.5-518-26
Ert dnr Ju2026/00351

Vidare bör det lyftas fram att det av den föreslagna lagtexten inte tydligt framgår om lokutionen ”så snart det kan ske utan men för utredningen” i 27 kap. 11 § första stycket första meningen rättegångsbalken även är tillämplig på 11 § första stycket andra meningen. Om så är fallet, bör detta förtydligas.

Det bör också uppmärksammas att olika uttryckssätt används rörande vilka personer som avses. I 27 kap. 6 § rättegångsbalken som reglerar vem som kan begära rättens prövning av beslaget används uttrycket ”den som har drabbats av ett beslag”. I bestämmelsen om vem som ska underrättas om beslaget (27 kap. 11 § 1 st. första meningen) används uttrycket ”den som beslag sker från”, medan styckets andra mening använder uttrycket ”den som berörs av beslaget”. Vi anser att det är otydligt om det är samma eller olika krets av personer som avses i de olika regleringarna och föreslår att detta förtydligas.

Se även en kommentar till 27 kap. 6 § rättegångsbalken (nedan under avsnitt 13.4).

Rätten bör inte äga frågan om beslag (avsnitt 3.5.3)

I betänkandet föreslås att rätten inte längre ska ansvara för att bevaka åtalsfrister, något som Juridiska institutionen avstyrker.

Domstolarna bör ha ett uttryckligt och fortlöpande ansvar för att pröva att beslag inte upprätthålls under längre tid än vad som är proportionerligt. Ett utdraget förverkandebeslut kan få betydande konsekvenser för enskilda. Betänkandets förslag om utvidgade beslagsmöjligheter omfattar beslag av andra former av egendom än vad som tidigare varit möjligt. Med den förändringen finns det även behov av vägledande domstolspraxis.

Rättens beslagsbeslut och hävning av beslag (avsnitt 3.6.1)

Juridiska institutionen tillstyrker att rättens möjligheter att på eget initiativ ta tillgängliga föremål i beslag tas bort (betänkandet s. 346). Förslaget ligger i linje med de senaste årens utveckling som innebär att rättens officialansvar alltmer har begränsats (jämför exempelvis 35 kap. 6 § första stycket rättegångsbalken).

Förslaget till ändrad bestämmelse innebär enligt sin ordalydelse att rätten får besluta om beslag enbart efter begäran av målsäganden (s. 1205-1206). Även om det är mycket ovanligt att en åklagare (eller en tilltalad) begär att



UMEÅ UNIVERSITET

Dnr FS 1.5-518-26
Ert dnr Ju2026/00351

rätten ska besluta om beslag, kan det inte uteslutas att det – särskilt mot bakgrund av de nya utvidgade beslagsmöjligheterna – kan uppstå situationer där en åklagare anser att frågan om beslag är av sådan karaktär att den bör underställas rättens prövning. Ur principiellt perspektiv bör bestämmelsen också omfatta en situation då en tilltalad önskar att egendom som tillhör annan tas i beslag. Vi föreslår därför att bestämmelsen ändras till att rätten får besluta om beslag efter begäran av part. Det bör också övervägas om rätten ska kunna pröva frågan om beslag efter yrkande av åklagare redan under förundersökningen (på det sätt som gäller med nuvarande reglering).

Se även kommentar rörande tillämpningsproblem av bestämmelsens tredje stycke (se nedan under avsnitt 13.4).

Fara i dröjsmål (avsnitt 9.15.1)

Juridiska institutionen är positiv till att kravet på fara i dröjsmål tas bort i situationer då polisman kan besluta om beslag följt av polisens beslut om förverkande. Den nuvarande regleringen har lett till märkliga konsekvenser i den praktiska tillämpningen och det är positivt att detta rättas till. Men det finns vissa synpunkter på bestämmelsens utformning (betänkandet s. 1201). I förslaget görs ett tillägg i form av en inskjuten bisats i andra stycket, vilket gör bestämmelsen onödigt svårläst. Vi föreslår att tillägget görs i ett eget stycke, eller i vart fall i en egen fristående mening. Det är eftersträvänsvärt att bestämmelser som reglerar polisens befogenheter är pedagogiskt utformade och det bör undvikas att samla regleringen av olika typsituationer i en och samma mening.

Önskemål om hänvisningar till rättegångsbalken (avsnitt 9.15.2)

Juridiska institutionen delar inte den bedömning av rättsläget som görs i betänkandet och menar att det är önskvärt att lagstiftningen förtydligas (s. 1025).

Beslag kan i och för sig ske med stöd av 27 kap. 1 § 1 st. rättegångsbalken, medan vem som är behörig att fatta beslut om beslaget regleras i 27 kap. 4 § rättegångsbalken. Bestämmelsens första stycke – som ger beslutsbehörighet för bland annat den som verkställer vissa tvångsmedel enligt rättegångsbalken – är inte självklart direkt tillämplig i de fall då tvångsmedel verkställs enligt andra författningar. Rättegångsbalkens bestämmelse är uppbyggd med utgångspunkten att det är åklagare eller undersökningsledare som är ansvarig för tvångsmedelsbeslut med ett övergripande ansvar för kontroll av dem. I situationer då polismän beslutar om och genomför tvångsmedel enligt polislagen har de en självständig beslutanderätt och det



UMEÅ UNIVERSITET

Dnr FS 1.5-518-26
Ert dnr Ju2026/00351

finns ingen pågående förundersökning eller utsedd förundersökningsledare. Dessa tvångsmedel har andra ändamål än tvångsmedel enligt rättegångsbalken.

Vi delar uppfattningen att lagstiftarens avsikt har varit att polismän vid kroppsvisitation enligt polislagen också ska kunna ta påträffade föremål i beslag, men frågan om vem som är behörig att besluta om beslag i dessa situationer utreddes inte specifikt vid tillkomsten av polislagens bestämmelse (jfr prop. 1986/87:115) och har heller inte analyserats djupare i betänkandet.

Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken (avsnitt 13.4)

27 kap. 5 § rättegångsbalken

I betänkandet föreslås redaktionella och språkliga ändringar av 27 kap. 5 § tredje stycket rättegångsbalken, som rör förfarandet vid beslagsförhandlingar (betänkandet s. 1205). Vi vill här uppmärksamma ett tillämpningsproblem.

I bestämmelsen hänvisas till 24 kap. 17 § rättegångsbalken, vilket lett till tillämpningsproblem rörande frågan om vilka som ska vara närvarande vid beslagsförhandlingar (se exempelvis SOU 1995:47 s. 419-420). I 24 kap. 14 § rättegångsbalken stadgas att den som yrkar häktning och som huvudregel den anhållne ska vara närvarande vid häktningsförhandling. I beslagssammanhang är det däremot mer motiverat att det är den som drabbas av beslaget och inte den misstänkte – som ju inte alltid är den drabbade – som bör vara närvarande vid beslagsförhandling. Detta kan, menar vi, klargöras genom att det i tredje stycket tas in ett förtydligande om vilka som ska närvara vid beslagsförhandling, exempelvis då det gäller prövning enligt 27 kap. 6 § rättegångsbalken den som har begärt rättens prövning av beslagsbeslutet, åklagaren och den som i övrigt kan antas ha intresse i saken.

27 kap. 6 § rättegångsbalken

Juridiska institutionen föreslår en ändring av bestämmelsen (betänkandet s. 1207).

Möjligheten att begära rättens prövning av beslag enligt 6 § har i praktiken begränsats av Högsta domstolens s.k. deserta-mål-doktrin, som innebär att det som huvudregel inte är möjligt att få en prövning av beslagsbeslutets laglighet eller lämplighet efter det att beslaget har hävts (se t.ex. NJA 1977 s. 573 och NJA 1988 s. 471). Det kan ifrågasättas om en sådan ordning är



UMEÅ UNIVERSITET

Dnr FS 1.5-518-26
Ert dnr Ju2026/00351

förenlig med Europakonventionen (jfr exempelvis Europadomstolens domar Heino mot Finland (appl. nr 56720/09) den 15 februari 2011 §§ 33–49 och Harju mot Finland (appl. nr 56716/09) §§ 33–48). I bestämmelsen bör det därför intas ett stadgande om att rätten till domstolsprövning även innefattar en skyldighet för domstolen att på begäran av den som drabbats av beslaget *efter det att beslaget har hävts* avgöra om det har funnits förutsättningar för beslag. Möjligheten att framställa ett sådant yrkande bör tidsbegränsas, exempelvis inom 30 dagar från det att den som framställer yrkandet fick veta att beslaget har hävts.

I ärendet har dekan Ulrika Haake, samhällsvetenskaplig fakultet, fattat beslut. Fakultetssamordnare Åsa P. Isaksson har varit föredragande.

Ulrika Haake
Dekan

Åsa P. Isaksson
Fakultetssamordnare